

Vårpropositionen

Till finansutskottet

Inledning

Finansutskottet har berett riksdagens utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 2000/01:100 2001 års ekonomiska vårproposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, utgiftstak, ändrade anslag för budgetåret 2001, m.m. jämte motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Med anledning av propositionen har motionerna 2000/01:Fi17–Fi33 väckts.

Utskottet avgränsar sitt yttrande till att avse frågor som rör utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Tilläggsbudgeten för år 2001 i de delar som berör justitieutskottet behandlas i ett separat yttrande (2000/01:JuU4y).

I propositionens yrkande 4 föreslår regeringen att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 6.5 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

I motion 2000/01:Fi17 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 5 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 2000/01:Fi18 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 5 föreslås att riksdagen godkänner de prioriterade områden för budgetpolitiken som anges i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 8.1–8.7). I samma motion yrkande 7 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 11.1 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

I motion 2000/01:Fi19 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 4 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt avsnitt 5.2. I samma motion yrkande 14 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rättstrygghet (avsnitt 4.2.9).

I motion 2000/01:Fi20 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsom-

råden för åren 2002–2004 som redovisas i motionen som riktlinjer för regeringens budgetarbete (tabell A).

Ärendet föranleder följande yttrande från justitieutskottet.

Utskottet

Propositionen

I propositionen lägger regeringen fram förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken. Regeringen föreslår ett utgiftstak för staten på 877 miljarder kronor för år 2004 samt sätter upp mål för det finansiella sparandet i offentlig sektor. Regeringen aviserar inom ramen för budgetmålen en politik för utveckling och rättvisa. Regeringen redovisar även sin bedömning av kommunsektorns ekonomiska utveckling m.m. samt lämnar förslag till tilläggsbudget för budgetåret 2001.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet omfattar bl.a. anslag till polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet, kriminalvården, utsokningsväsendet, Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Brottsoffermyndigheten. Ramen för utgiftsområdet uppgår för innevarande år till knappt 24 miljarder kronor. Härav avser utgifterna för polisväsendet drygt hälften.

Riksdagen godkände i sitt budgetbeslut hösten 2000 den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002 och 2003 som riktlinjer för regeringens budgetarbete (se bet. 2000/01:FiU1). Utgiftsområde 4 bestämdes därvid preliminärt till 25 082 miljoner kronor för år 2002 och 25 726 miljoner kronor för år 2003.

För år 2004 föreslår regeringen nu en utgiftsram på 26 620 miljoner kronor. Förslaget innebär att Rättsväsendet tillförs ytterligare 600 miljoner kronor. Samtidigt justeras de tidigare besluten avseende budgetåren 2002 och 2003 till 24 905 respektive 25 494 miljoner kronor, beroende på en ny pris- och löneomräkning, där hänsyn bl.a. tagits till en tidigare felaktigt beräknad lokalomkostnadsberäkning (se 2000/01:JuU4y). Det kan anmärkas att effekten av regeringens i propositionen framlagda förslag om att överföra anslaget Kronofogdemyndigheterna till utgiftsområde 3 inte beaktats här. Om riksdagen bifaller det förslaget, vilket utskottet inte har några invändningar mot, innebär det att ramen för utgiftsområde 4 för 2002 kommer att minska med 1 395 miljoner kronor.

Tidigare anslagsbeslut för innevarande budgetår, tidigare preliminära rambeslut för åren 2002 och 2003 och preliminära ramförslag för åren 2002–2004 i den nu aktuella propositionen framgår av nedanstående tabell. Beloppen avser miljoner kronor.

	2001	2002	2003	2004
Anslag	23 973			
Preliminärt rambeslut (2000/01:FiU1)		25 082	25 726	
Preliminärt ramförslag (prop. 2000/01:100)		24 905	25 494	26 620

Motionerna

I propositionen föreslår regeringen alltså preliminära utgiftsramar för åren 2002–2004. Ramarna skall ligga till grund för regeringens budgetarbete. I fyra motioner föreslås ändringar av utgiftsramen avseende utgiftsområde 4. Regeringens förslag och ändringsförslagen framgår av nedanstående tabell. Beloppen avser miljoner kronor.

	2002	2003	2004
Regeringens förslag	24 905	25 494	26 620
Ändringsförslag:			
Fi17 yrkande 5 (m)	+ 1 113	+ 1 242	+ 622
Fi18 yrkandena 5 och 7 (kd)	+ 1 000	+ 1 000	+ 1 000
Fi19 yrkande 4 och 14 (c)	+ 320	+ 510	+ 410
Fi20 yrkande 4 (fp)	+ 482	+ 482	+ 282

I motion Fi17 (m) begärs ökningar av ramen för utgiftsområdet med 1 113, 1 242 respektive 622 miljoner kronor för budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna för att klara uppdämda behov av personalförstärkningar, utbildning och andra kompetenshöjande åtgärder samt teknikstöd inom rättsväsendets myndigheter, främst polisen. Också kriminalvården anses vara i behov av ytterligare resurser.

I motion Fi18 (kd) begärs ökningar av ramen för utgiftsområdet med 1 000 miljoner kronor för ett vart av budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna i första hand för att säkerställa och utveckla polisens verksamhet och öka antalet poliser, stärka åklagarverksamheten, förstärka domstolsväsendet och öka målavverkningen vid kammarrätterna och i Regeringsrätten, förbättra verksamheten i kriminalvården och stärka det brottsförebyggande arbetet.

I motion Fi19 (c) begärs ökningar av ramen för utgiftsområdet med 320, 510 respektive 410 miljoner kronor för budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna för att i första hand förstärka polisens och kriminalvårdens verksamhet och för att bevara de små tingsrätterna.

I motion Fi20 (fp) begärs ökningar av ramen för utgiftsområdet med 482, 482 respektive 282 miljoner kronor för budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna i första hand för att öka antalet utbildningsplatser för poliser och stärka åklagarväsendet och domstolarna samt ge ökat stöd till brottsofferjourerna.

I motionerna Fi18 (kd) och Fi19 (c) föreslås också tillkännagivanden som ytterligare förtydligar respektive partis ovan angivna ståndpunkter.

Överväganden

Riksdagen har tidigare fastställt utgiftstaket för staten för budgetåren 2002 och 2003 till 814 respektive 844 miljarder kronor. I detta ärende föreslår regeringen att utgiftstaket för 2004 bestäms till 877 miljarder kronor. Regeringen begär vidare att riksdagen skall fastställa den preliminära fördelningen på utgiftsområden för åren 2002–2004. Denna skall sedan tjäna som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Justitieutskottet har att yttra sig till finansutskottet över storleken på den utgiftsram som föreslås för utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Finansutskottet kommer sedan, efter att ha inhämtat yttranden från samtliga berörda utskott, att göra en samlad bedömning och lägga fram ett förslag för riksdagen.

Till grund för de i ärendet aktuella motionsyrkandena ligger önskemål om förstärkningar till olika delar av rättsväsendet. Också regeringens förslag utgår från behovet av sådana förstärkningar. Regeringen understryker särskilt behovet av satsningar på polisen, men också åklagarverksamheten, domstolarna och kriminalvården har behov som behöver tillgodoses.

Utskottet kommer att återkomma till frågan om anslagsförändringar i höst när beslut skall fattas om anslag för budgetåret 2002. Vad det nu främst handlar om är den övergripande prioriteringen mellan olika utgiftsområden. I den delen vill utskottet inledningsvis, liksom tidigare, slå fast att den centrala uppgiften för rättsväsendets myndigheter är att värna den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Detta ger verksamheten en särställning i den statliga verksamheten. Det måste också understrykas att verksamheten inom rättsväsendet är en förutsättning för ett fritt och demokratiskt samhälle. Detta ställer naturligtvis särskilda krav.

Utskottet anser i likhet med regeringen (se prop. s. 120) att mål och prioriteringar inom rättsväsendet bör ligga fast. Arbetet med att reformera och utveckla rättsväsendet skall fortsätta. Det skall leda till ett rationellt strukturerat rättsväsende som utifrån en helhetssyn på myndigheternas verksamhet uppfyller medborgarnas berättigade krav på rättssäkerhet, hög kvalitet och snabbhet. Rättsväsendets förmåga att förebygga och bekämpa såväl mängdbrottslighet som grov kriminalitet skall förbättras. Reformarbetet inom åklagarväsendet skall konsolideras och motsvarande arbete inom domstolsväsendet fullföljas. Kriminalvården måste ges ökade förutsättningar att möta ett ökat platsbehov och fortsätta att utveckla innehållet i straffverkställigheten. Denna höga ambitionsnivå förutsätter olika åtgärder, bl.a. för att öka kompetensen inom hela rättsväsendet.

Särskilda insatser krävs inom polisväsendet för att säkerställa att fler poliser kan anställas och målen för polisväsendets utveckling uppnås. Härvidlag är satsningen på närpolisen och utvecklingen av det kunskapsbaserade polisarbetet väsentliga inslag. Vidare måste kvaliteten i brottsutredningarna höjas. Det är också nödvändigt att utöka intagningen till polisutbildningen. Det är

därför glädjande att Polishögskolan i Växjö kan starta sin verksamhet redan till hösten. Utskottet har här, mot bakgrund av i detta ärende behandlade motionsyrkanden, anledning att särskilt understryka att polisyrket är krävande och maktpåliggande. Utskottet är för sin del inte berett att ge avkall på de höga kvalitetskrav som ovillkorligen måste ställas på polisutbildningen för att snabbare kunna öka intagningen till polishögskolorna. Utbyggnaden av polisutbildningen måste, enligt utskottets mening, gå hand i hand med bibehållen utbildningskvalitet.

När utskottet behandlade frågor om utgiftsramen för rättsväsendet i samband med budgetpropositionen för innevarande år anförde utskottet i sitt yttrande till finansutskottet bl.a. att regeringens förslag, som senare bifölls av riksdagen, innebar en betydande förstärkning av rättsväsendet. Det handlade om en miljard kronor för innevarande budgetår och 1,5 respektive 1,6 miljarder för budgetåren 2002 och 2003. Ändå ansåg utskottet att det fanns risk att den ansträngda ekonomiska situationen inom rättsväsendet gjorde att utgifterna kunde komma att överstiga anslagsramarna under budgetperioden. Utskottet erinrade om att utskottet i likhet med regeringen ansåg att förändrings- och rationaliseringsarbetet inom rättsväsendet skulle fortsätta. Slutligen påpekade utskottet att den kraftfulla satsning på polisen, som förslaget i budgetpropositionen innebar, borde komma att få effekt på de efterföljande myndigheterna i rättskedjan under planeringsperioden. Sammantaget var det inte lätt att förutse det framtida medelsbehovet för rättsväsendet. Regeringen hade, som utskottet såg det, dragit samma slutsats när den anförde i budgetpropositionen att den avsåg att noga följa rättsväsendets verksamhet och resultat och återkomma till riksdagen med de ytterligare insatser som erfordrades för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet (yttr. 2000/01:JuU1y).

Utskottet kan nu konstatera att utgiftsprognosen för år 2001 pekar på en stabilisering av den ekonomiska situationen. Det är främst polisen som alltså har mer betydande problem. Utskottet har därför i dag i ett annat ärende tillstyrkt att anslaget till polisen tillförs 770 miljoner kronor på tilläggsbudget för i år, vilket efter avräkning för en budgetteknisk justering innebär en anslagsförstärkning med 600 miljoner kronor (se 2000/01:JuU4y). Utskottet ser därför också med tillfredsställelse att regeringens förslag till utgiftsram för år 2004 innebär ett ytterligare tillskott på 600 miljoner kronor som, efter vad som framgår av vårpropositionen, avses komma polisen till del. Enligt utskottets mening är det också som redan framgått nödvändigt att polisen prioriteras i budgetsammanhang.

När det gäller utgiftsramen för nästa budgetår vill utskottet avslutningsvis anmärka att regeringen anför att det fortfarande finns vissa oklarheter när det gäller pris- och löneomräkningen. Regeringen kommer därför att återkomma med en slutlig bedömning av resursnivån i samband med budgetpropositionen. Regeringen understryker också sin avsikt att även i fortsättningen följa utvecklingen inom rättsväsendet och återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som kan erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner.

Sammantaget känner utskottet alltså ingen oro för att rättsväsendets behov inte skulle komma att tillgodoses under planeringsperioden. Utskottet tillstyrker alltså regeringens förslag och avstyrker i detta ärende behandlade delar av motionerna Fi17, Fi18, Fi19 och Fi20.

Stockholm den 15 maj 2001

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Reinfeldt

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Reinfeldt (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlov (kd), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Helena Zakariasén (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Göran Norlander (s) och Staffan Werme (fp).

Avvikande meningar

1. Fredrik Reinfeldt (m), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m) och Jeppe Johnsson (m) anför:

Staten har till uppgift att skydda medborgarna mot brottsliga angrepp och att garantera en hög grad av rättssäkerhet. Brottsligheten blir allt grövre och mer välorganiserad samtidigt som den har internationella förgreningar. Denna utveckling måste brytas. Nya typer av svårutredd brottslighet ställer stora krav på polisens förmåga att effektivt bekämpa och klara upp brott. Det krävs därför att rättsväsendet får ökade resurser. Det handlar i första hand om att förstärka polisen med t.ex. personal, modern teknik och bättre utrustning men också kriminalvården behöver ytterligare resurser.

Polisen är i behov av omedelbara permanenta resurstillskott för att de av statsmakterna ålagda verksamhetsmålen skall kunna uppnås.

Vi anser alltså att en omfattande satsning på ytterligare 3 miljarder kronor bör göras på rättsväsendet den kommande treårsperioden. Samtidigt som det då blir möjligt att tillgodose de behov som nämnts ovan skall kraven på ett effektivt resursutnyttjande, resultatuppföljning och ledarskap inom rättsväsendets alla myndigheter upprätthållas.

Mot bakgrund av vad vi nu har anfört anser vi att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion Fi17 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett 1 113, 1 242 respektive 622 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

2. Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Vi har tidigare motsatt oss de nedskärningar som skett inom rättsväsendet och anser att ytterligare resurser nu måste tillföras. Polisen måste förstärkas så att ytterligare poliser kan arbeta ute på fältet. Bland annat måste antalet platser på polisutbildningen utökas kraftigt och arbetet vid närpoliskontoren utvecklas. Även åklagarväsendet och domstolsväsendet måste förstärkas. Antalet platser för nya åklagare måste öka liksom fortbildningen och kompetensutvecklingen inom åklagarväsendet och det behövs en beredskap för den ökade ärendetillströmning som bör bli en följd av en förbättrad personalsituation inom polisen. Inom domstolsväsendet behövs extra resurser både hos de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna, och särskilda åtgärder krävs för att minska balanserna i överinstanserna inom förvaltningsdomstolarna. Inom kriminalvården behövs förstärkningar bl.a. för att utveckla programverksamheten och för att förbättra utslussningen ur fängelserna och det behövs mer resurser för att stödja det lokala brottsförebyggande arbetet.

Mot bakgrund av vad vi nu har anfört anser vi att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion Fi18 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett för varje budgetår 1 000 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

3. Gunnel Wallin (c) anför:

Jag anser att trygghet är en förutsättning för en god livskvalitet. För att alla skall känna trygghet krävs att brottsligheten minskar. Ett decentraliserat samhälle erbjuder särskilt goda förutsättningar för att åstadkomma detta. Det brottsförebyggande arbetet måste ta sin utgångspunkt i familjens ansvar för de värderingar som förmedlas till barnen. Också i samhället i stort måste en dialog föras om de grundläggande värderingarna. Det civila samhället och särskilt det ideella föreningslivet är en omistlig brottsförebyggande resurs.

För att lyckas med det brottsförebyggande arbetet krävs fler poliser som rör sig ute i samhället, och det måste finnas poliser i tjänst hela dygnet i landets alla kommuner. Det krävs också att domstolarna har resurser att avgöra mål rättssäkert och snabbt; då behövs en decentraliserad tingsrättsorganisation. Kriminalvården måste ges förutsättningar att lyckas med sitt behandlingsarbete för att förhindra återfall i brott, och antalet anstalts- och häktesplatser måste vara tillräckligt.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion Fi19 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett 320, 510 respektive 410 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

4. Staffan Werme (fp) anför:

Jag anser att rättsstaten måste ges tillräckliga resurser för att kunna upprätthålla rättssäkerheten och rättstryggheten på ett tillfredsställande sätt. Rättsväsendet behöver en permanent förstärkning.

Framför allt är det nödvändigt att öka antalet poliser på gatorna. Genom en omedelbar resursförstärkning kan antalet civilanställda öka och avlasta polisen t.ex. administrativa arbetsuppgifter så att polisen kan koncentrera sig på sina viktigaste uppgifter, att förebygga brott och utreda kriminalitet. Genom inrättandet av ytterligare en polishögskola kommer antalet poliser på sikt att öka.

Det är emellertid inte tillräckligt att öka polisens resurser. Det krävs förstärkningar även av åklagarverksamheten och domstolsväsendet. Slutligen måste brottsoffrens situation förbättras, och därför bör bidragen till brottsofferjourerna och olika vittnesstödprojekt utökas. Också anslaget till rättshjälp behöver förstärkas för att ge ett bättre skydd för människor med behov av juridisk hjälp.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion Fi20 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett 482, 482 respektive 282 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.